

TEŞVİK PAKETLERİNİN İŞLETMELERİN KURULUŞ YERİ SEÇİM KARARLARINDA ETKİSİNİN BELİRLENMESİ: DÜZCE İLİ İMALAT SANAYİİ İŞLETMELERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Mehmet Selami YILDIZ* ve Özkan ŞAHİN**

Özet

İşletmelerin içinde buldukları ekonomik koşullar makro anlamda ülke ekonomisini belirlemektedir. Bu bakımdan kuruluş yeri kararı işletmeler kadar ülke ekonomisini de ilgilendiren bir karardır. Bu çalışmanın amacı işletmelerin kuruluş yeri seçiminde göz önünde bulundukları faktörleri ve özellikle teşvik paketlerinin kuruluş yeri seçim kararlarında işletmelere etkisini belirlemektir. Yapılan araştırmada; coğrafi konum, uygun iş gücü ortamı, arazi fiyatlarının uygunluğu, arazi bulabilme imkanının fazlalığı, pazara yakınlık, tedarikçilere ve kaynaklara yakınlık işletmelerin kuruluş yeri seçim kararlarında göz önünde bulundukları önemli faktörler olarak belirlenmiştir. Sigorta primi işveren hissesi desteği, vergi indirimi, yatırım yeri tahsis ve KDV istisnası da işletmelerinin kuruluş yeri seçimini etkileyen devlet teşvikleri olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kuruluş Yeri Kararı, Yatırım Teşvikleri, İmalat Sanayi, Düzce

Determining the Effects of Encouragement Policies on Enterprises Location Decision: A Research on Manufacturing Industry of Duzce

Abstract

Economic conditions of enterprises determine macro economy of a country. Thus location decision is a decision that concerns not only enterprises but also country economy. The aim of the research is to determine the factors of location decision that enterprises consider, especially the impact of the encouragement policies on enterprises' location decision. As a result of research; geographical location, convenient labor environment, prices of land and the possibility of finding land, closeness to market, closeness to suppliers and resources have been determined by enterprises as a major factor on location decision. Insurance premium support and tax deduction, VAT exemption, location allocation have been determined as a factor that encouragement policies factors effect on location decision by enterprises.

Key words: Location Decision, Encouragement, Manufacturing Industry, Duzce

* Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme Bölüm Başkanlığı, selamiyildiz@duzce.edu.tr.

** Uzman, Düzce Üniversitesi Rektörlüğü, ozkansahin@duzce.edu.tr.

GİRİŞ

Kuruluş yeri seçim kararı, bir işletmenin yalnızca bugününü değil geleceğini de etkileyen hayati öneme sahip bir karardır. Kuruluş yeri seçimi, çeşitli aşamalardan geçmektedir. Bu aşamalar, işletmenin kurulacağı bölgenin seçilmesi, kurulumun yapılacağı bölge içerisinde belirli bir alanın seçilmesi ve alan içerisinde arazinin seçilmesi olarak özetlenebilir.

Bir işletmenin kuruluş yeri belirlenirken birçok faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Bu faktörler; ekonomik faktörler, doğal faktörler, sosyal, psikolojik, fizyolojik faktörler ve politik faktörler olarak sıralanmaktadır. Bu temel dört faktör, kendi içinde 600'den fazla alt faktörü barındırmaktadır.

Ülkemizde işletmelerin kuruluş yerinin belirlenmesi sürecinde, özellikle devlet yatırım yardımları önemli bir faktör olmuştur. Ülkemizde devlet yatırım son 20 yıl içerisinde; 1995 yılında bölge ve sektör ayrımı yapılmaksızın belirli bir büyüklüğün üzerindeki tüm yatırımlara hitap eden ağırlıklı olarak KDV İstisnası ve Gümrük Muafiyeti destek unsurlarını içeren "genel teşvik sistemi" ile başlamış, 2004'te, 2006'da, 2009'da ve en son 2012'de bir takım değişikliklerle yeni yatırım yardımları sistemleri uygulamaya konulmuştur.

Bu çalışmada, 2009 yılından itibaren Düzce ilinde kurulan malat sanayii işletmelerinin kuruluş yeri seçiminde etkili olan faktörler ve 2009 yılında yürürlüğe giren teşvik paketlerinin işletmelerin kuruluş yeri seçimlerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Devlet yatırım yardımlarının kuruluş yeri kararına etkisini 2009 yılı teşvik paketi ile ölçmek amaçlandığından araştırma kapsamına 2009 yılından önce ile yapılan yatırımlar dahil edilmemiştir. 2012 teşvik paketi ise henüz yeni olması nedeniyle bu çalışma dışında tutulmuştur.

I. KURULUŞ YERİ SEÇİMİ VE ÖNEMİ

Kuruluş yeri; bir işletmenin tedarik, üretim, depolama ve dağıtım gibi temel fonksiyonlarını ve ömrü boyunca bunlara bağlı ekonomik amaçlarını gerçekleştirebileceği en uygun coğrafi yer olarak tanımlanmaktadır (Aytekin ve Kaygın, 2005:214; Korkut vd. 2010:32). Tesisin kurulacağı yer, işletmenin gelecekteki kararlarının çoğunda etkili olacağı için büyük önem taşımaktadır.

İşletmelerin kuruluş yeri seçimleri, işletmeler açısından uzun dönemli bir karardır. Kuruluş yeri kararları işletme genelindeki bütün süreçleri ve birimleri etkiler (Krajewski vd.; 2013:390). Bu nedenle işletmelerin kuruluş yeri olarak seçecekleri yer, işletmenin uzun dönemli amaçlarına ve hedeflerine hizmet edecek, en düşük maliyet ve en yüksek karı sağlayabilecek, rekabette işletmeye avantajlar sağlayabilecek bir yer olmalıdır.

İşletmelerin kuruluş yeri seçiminde benimsedikleri ilk amaç toplam operasyon maliyetlerini minimuma indirmektir. Ulaştırma maliyeti, işçi, kamu hizmeti ve genel giderlerinin dahil olduğu operasyon maliyeti, sabit maliyet ve tesisin yeniden konumlandırılmasında ekipmanın taşınmasıyla ortaya çıkan kuruluş maliyeti, yeni yer kurulurken ve eski yer kapatılırken ortaya çıkan masraflar kuruluş yeri seçimi problemlerinde önemli unsurlardır (Birsell ve Cerit, 2009).

Demirdöğen ve Bilgili'ye göre kuruluş yerini etkileyen faktörler öncelikle, çevresel ve ekonomik faktörler olarak ikiye ayrılarak incelenebilir (Demirdöğen ve Bilgili, 2004:307). Ustasüleyman ve Perçin (2007:40-41) kuruluş yeri seçimini etkileyen ana kriterleri; ekonomik faktörler, yasal ve hukuki düzenlemeler, sosyal ve kültürel faktörler ve özel yer seçim faktörleri olarak gruplandırmıştır. Mucuk'a göre hammaddeye dönük işletmeler, pazara dönük işletmeler ve hammadde ve pazara yakın olması pek fark etmeyen işletmelerin kuruluş yeri kararları farklılık göstermektedir (Mucuk, 2011:115). Technical Note dergisinde yayınlanan bir çalışmada kuruluş yeri kararını etkileyen faktörler; pazara yakınlık, ticaret ortamı, toplam maliyet, altyapı, işgücünün kalitesi, tedarikçiler, diğer altyapı olanakları, serbest ticaret bölgeleri, politik riskler, hükümet engelleri, ticaret blokları, çevreyasalari, toplumun yapısı, rekabet avantajı olarak belirtilmiştir (Technical Note, 2003).

Mete'nin (2008) Cemalçılar'dan aktardığı üzere günümüz ekonomik koşullarında, girişimciler, "fayda-maliyet-kar" bağlamında hareket ederek yatırımlarının çok kısa bir zaman diliminde geri dönmesini beklemekte ve az gelişmiş bölgelerde işletme kurmaktan kaçınmaktadırlar (Mete, 2008:2).

Kuruluş yeri seçiminde genel kabul görmüş üç temel aşama söz konusudur. Bunlar; İşletmenin kurulacağı bölgenin seçimi, bölge içerisinde bir alanın belirlenmesi ve belirlenen yer sınırları içinde fabrikanın kurulacağı arazi parçasının seçilmesidir (Kobu, 2010:163).

Kuruluş yeri kavramında bölge seçimi konusunda Harding ve Javorcik çalışmalarında uluslararası işletmelerin kuruluş yeri seçimin kararını ele almışlardır. Uluslararası işletmeler ilk aşamada özünde üç ana gruba ayrılan 8 – 20 ülkenin olduğu bir kuruluş yeri listesi ile yola çıkmaktadırlar. Birincisi; yabancı yatırımcılar açısından dünyada en popüler olan ülkelerdir. İkincisi; yatırımcının mevcut yatırımlarına yakınlığı bulunan ülkelerdir. Üçüncü grupta ise; yabancı yatırımcılar açısından gelişmekte olan ülkeleri barındırmaktadır (Harding ve Javorcik, 2010:5).

Nachum ve Wymbs yaptıkları ampirik çalışmada uluslararası anlamda kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamışlardır. Büyük boy ve küçük boy işletmelerin ihtiyaçları farklı olacağından yapılanmaları ve stratejilerinde farklılıklar oluşmaktadır. Küçük firmalar büyük firmalara göredaha yüksek dışa bağımlı olmaktadır. Ayrıca teknoloji lideri firmalar, kuruluş yeri seçiminde taklit

edilmekten korunmak adına benzer firmaların kümелendiği bölgelerden uzak yerleri tercih etmektedirler. Merkeze uzak bir yabancı ülkeye yerleşimin yüksek maliyeti, uzak olan bölgelerdeki kültürel farklılıklar kuruluş yeri seçimini etkilemekte ve daha yakın bölgelerin seçiminde önemli rol oynamaktadır (Nachum ve Baruch; 2002: 6-10).

II. YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMI

Ülkemizde uygulanan teşvik politikaları Osmanlı imparatorluğuna kadar dayanmaktadır. 1863 yılında “Islahat-ı Sanayi Komisyonu” kurulmuş, 14.12.1913 yılında ise teşvikler ile ilgili ilk yasa olan “Teşvik-i Sanayi Muvakkati” çıkarılmıştır. 1914 yılında bu yasanın talimatnamesi, 1917 yılında ise yönetmeliği çıkarılarak kapsamlı bir yönetmelik oluşturulmuştur. Cumhuriyetten sonra ise 1927 “Teşviki Sanayi Kanunu” çıkarılmış, 1963 yılında ilk defa yatırım indirimi uygulaması bağlamıştır. 1978-1979’da yaşanan krizler nedeniyle teşvik sistemi yapısı yeniden düzenlenmiştir (Kocatepe, 2007:53).

1995 yılından itibaren bölge ve sektör ayrımı yapılmaksızın belirli bir büyüklüğün üzerindeki tüm yatırımlara hitap eden ağırlıklı olarak KDV İstisnası ve Gümrük Muafiyeti destek unsurlarını içeren “genel teşvik sistemi” olarak adlandırılabilir bir uygulamaya geçilmiştir (Hazine Müsteşarlığı, 2012). Bu tarihten sonraki ilk değişiklik, 2004 yılında uygulanmaya başlanan ve kamuoyunda 5084 olarak bilinen kanunla gerçekleşmiştir. İkincisi, 2006 yılında 5084 sayılı kanunda değişiklik yapan 5035 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle olmuştur. Üçüncü değişiklik ise 2009 yılında bütünüyle yeni baştan tasarlanan teşvik sistemiyle hayata geçirilmiştir. 2009’da yürürlüğe giren teşvik sisteminin ardından Ekonomi Bakanlığı, 2012 yılında yeni bir teşvik sistemi tasarlayarak bu sistemi kamuoyuna duyurmuştur (Acar ve Çağlar, 2012:2).

2009 yılında yürürlüğe giren teşvik sisteminin amaçları üç başlık altında toplanabilir. Bunlar;

- Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek,
- Desteklenecek sektörleri, bölgelerin koşullarına ve rekabet avantajlarına uygun biçimde belirleyerek kümelenme yaklaşımının gelişmesine katkı sağlamak
- Uluslararası rekabet gücünü artıracak ve teknoloji ile araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmek şeklindedir.

2009 yılındaki teşvik paketi yukarıda sözünü edilen amaçlarına üç ana politikası sayesinde ulaşmayı hedeflemektedir (Ünal, 2009:196). Bunlar,

- Bölgeler arası sosyo – ekonomik gelişmişlik farklılıklarını gidermek amacıyla yürürlüğe konulan bölgesel – sektörel teşvik sistemi,

- Büyük proje yatırımlarının teşviki ile Teknoloji ve Ar-Ge kapasitesini artıracak ve rekabet üstünlüğü sağlayacak sektörüne göre farklı büyüklüklerde tanımlanmış büyük ölçekli yatırımlara yönelik büyük proje teşvik sistemi,
- Asgari sabit yatırım tutarının üzerindeki tüm yatırımların bölgesel fark gözetilmeksizin desteklendiği genel teşvik sistemidir.

Teşvik türleri; Amaçlarına göre teşvikler (Genel teşvikler, Bölgesel teşvikler, Sektörel teşvikler),Kullanılan araçlara göre teşvikler (Parasal teşvikler, Aynı teşvikler, Vergi teşvikler, Garanti ve Kefalet teşvikleri, Diğer teşvikler), Kaynaklarına göre teşvikler (Gelir ve kurumlar vergisi teşviki, Katma değer vergisi teşviki, Gümrük vergisi muafiyeti teşviki), Veriliş aşamalarına göre teşvikler (Yatırım öncesi teşvikler, Yatırım dönemi teşvikleri, İşletme dönemi teşvikleri) şeklinde sıralanabilir (Yıldız vd.,2012: 298-300).

Devlet yatırım yardımlarının kuruluş yeri seçim kararına etkisine yönelik daha önce bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı aşağıdaki gibidir.

Yıldız (2011), Urfa İl'ine yönelik yaptığı çalışmada devlet yatırım yardımlarının istihdam üzerine etkisi üzerinde durmuştur. Söz konusu yardımların Urfa İl'inin istihdamında meydana getirdiği değişikliği yardımlardan yararlanmış ve yararlanmamış firmalar üzerinde uyguladığı anket çalışması ile belirlemiştir. Sonuç olarak araştırmanın ana kütlesi dahilinde yardımların istihdamı artırıcı bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir (Yıldız, 2011).

Şahan (2010),i yapmış olduğu çalışmada vergi teşvik politikalarının doğrudan yabancı sermaye (DYS) yatırımlarında meydana gelen artış ile olan ilişkisini incelemiştir. Vergi politika ve teşviklerinin yabancı yatırımcının yatırım kararını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Çalışma ile DYS yatırımında en önemli değişkenin özelleştirme olduğu, kurumlar vergisindeki oran düşüşünün DYS hareketleri üzerindeki etkisinin önemsiz olduğuna ulaşılmıştır (Şahan, 2010).

Gök, yapmış olduğu çalışmada DYS yatırımların ülkeye kazandırılmasında teşvik politikaların etkinliğini incelemiştir.Sonuç olarak teşvik politikalarının yabancı yatırımcıları ülke ekonomilerine kazandırmak için kullanılabilecek seçeneklerden yalnızca biri olduğu, teşvik temelli politikaların yanında kural temelli politikalarında uygulanması gerekliliği sonucuna ulaşmıştır (Gök, 2011).

2009 yılında yürürlüğe giren teşvik paketi kapsamında Düzce TR42 il kodu ile 1. Bölge kapsamındaki iller arasında yer almaktadır. Rakamlarla teşvik kapsamında Düzce'de en yüksek yatırımların imalat sanayine olduğu görülmektedir(Ekonomi Bakanlığı, 2012). 2009 yılında teşvik kapsamında Düzce'ye yapılan yatırımlar sonucu oluşturulan istihdam toplam 1374 kişi iken bu rakamın 1296'sı imalat sanayinde istihdam edilmiştir. Benzer sonuçlar 2010 ve 2011 yıllarında da görülmektedir.

III. ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODOLOJİSİ

A. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın ana amacı teşvik paketlerinin kuruluş yeri seçim kararlarında işletmelere etkisini belirlemektir. Bu kapsamda 2009 yılından sonra Düzce ilinde kurulan imalat sanayi işletmelerinin kuruluş yeri seçimine etki eden faktörler ve devlet tarafından uygulanan 2009 yılı yatırım yardımlarının bu seçim sürecine etkisi ortaya konulmaktadır.

B. ARAŞTIRMANIN ANA KÜTLESİ VE ÖRNEKLEME YÖNTEMİ

Araştırmanın ana kütesini 2009 yılından sonra Düzce'de kurulan imalat sanayi işletmeleri oluşturmaktadır. 2009 yılından önce bölgeye yapılan yatırımlar çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca 2012 teşvik paketi henüz yeni olması ve sonuçlarının gözlenecek kadar olgunlaşmamış olması nedeniyle 2012 yılı teşvik paketi çalışma dışında tutulmuştur. Ekonomi Bakanlığı'na göre Düzce'de teşviklerden en çok yararlanan sektör imalat sanayiidir. Bu bakımdan ana küteyi imalat sanayi firmaları oluşturmaktadır. Düzce Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre 2009 yılı ve sonrasında Düzce'de imalat sanayi kapsamında kurulan 104 firmamevcuttur. 104 firma içerisinde 15 tanesi kurulduktan bir süre sonra kapanmıştır. Geri kalan firmalardan 5 tanesi 2009 öncesi kurulmuş olmalarına rağmen firmaların isim değişikliğine gitmelerinde dolayı yeni kurulmuş gibi görünmektedirler. 20 firma ise imalat sanayi olarak gözükmele birlikte, petrol istasyonu, marangozhane, market olarak faaliyet göstermesinden dolayı araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Çalışmanın ana kütesini 64 imalat sanayi işletmesi oluşturmaktadır. Çalışmada tam sayım yöntemi kullanılmıştır.

C. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket formu kullanılmıştır. Anket üç grup sorudan oluşmaktadır. Birinci grup sorular, işletmenin ve anketi cevaplayanların özellikleri ile ilgili sorulardır. İkinci grup sorular, kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörler ile ilgili, üçüncü grup sorular ise yatırımlarda devlet yardımının işletmelerin kuruluş yeri kararları üzerine etkisini ölçmeye yönelik yargılardan oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü grup sorular, 5'li likert ölçeğine dayalıdır. Ölçek; 1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Anketi oluşturan sorular konunun uzmanı 2 öğretim elemanının kontrolünden geçirilmiş ve daha sonra 3 üst düzey firma yöneticisine test etmek amacıyla uygulanmıştır. Uygulamada

karşılaşılan problemler ve araştırmanın amaçları doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak anket formunun son şekli oluşturulmuştur.

Araştırmada anket ilk olarak ana kütle kapsamındaki firmalara e-posta yoluyla gönderilmiştir. Bu şekilde 64 firmanın 15'inden geri dönüş alınabilmiştir. Ankete dönüş yapmayan firmalardan ise randevu talep edilerek 29 firma ile anketler yüz yüze doldurulmuştur. 20 adet firma ise hem e – posta olarak anketi cevaplandırmamış, hemde randevu talebine olumlu cevap vermemiştir. Dolayısıyla toplam 44 işletmede anket uygulanabilmiştir. Anket dönüş oranı % 69'dur.

Kuruluş yeri seçimine ilişkin faktörleri belirlemek amacıyla ilk olarak 20 faktör üzerinde durulmuştur. Ayrıca teşviklerin kuruluş yeri kararlarına etkisini ölçmek amacıyla; 16.07.2009 tarihinde yürürlüğe giren “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”ın 3. Maddesinde belirtilen teşvik kapsamındaki destek unsurlarından hareketle 10 yargı ankete dahil edilmiştir.

Toplanan verilerin analizinde SPSS 17.0 istatistik paket programından yararlanılmıştır.

D. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın iki temel sınırlılığı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, araştırmanın 2009 yılından sonra Düzce ili sınırlarında kurulan işletmeleri kapsamıdır. Devlet tarafından yatırımlara uygulanan yardımların kuruluş yeri kararına etkisini 2009 yılı teşvik paketi ile ölçmek amaçlandığından araştırma kapsamına 2009 yılından önce bölgeye yapılan yatırımlar dahil edilmemiştir.

İkinci kısım ise, araştırma 2009 yılı ve sonrasında da devlet teşviklerinden yararlanarak Düzce’de kurulan tüm işletmeleri değil sadece imalat sanayi işletmelerini kapsamakta olmasıdır. Bunun nedeni ise 2009 teşviklerinden yararlanarak kurulan işletmelerin büyük bir kısmının imalat sanayinde faaliyet göstermesidir (Ekonomi Bakanlığı, 2012). Bu bakımdan araştırmanın genellenebilirliği 2009 yılı teşvik paketlerinin sonuçları çerçevesinde değerlendirilmelidir.

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmada 2009 yılı ve sonrasında Düzce’de kurulan 64 sanayi işletmesine anketler gönderilmiş ancak 44 işletmeden dönüş alınmıştır.

Anketin güvenilirliği (reliability) kapsamında kullanılan Cronbach Alpha değerinin sosyal bilimlerde araştırmalarında 0,70’in üzerinde olması istenir (Kızgın, 2009:105). Bu kapsamda anketin güvenilirliği için içsel tutarlık ölçütü olarak

Cronbach Alpha katsayısı dikkate alınmış ve bu değer 0,937 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre anketin güvenilir olduğu kabul edilir.

A. ANKETİ CEVAPLAYANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Tablo 1:Anketi Cevaplayanların Firmadaki Pozisyonları ve Pozisyonlarda Buldukları Sürelere Göre Dağılımları

Anketi Cevaplayanın Firmadaki Pozisyonu	Frekans	Yüzde	Pozisyonlarında buldukları ortalama süre (ay)
Firma sahibi	10	23	70
Fabrika müdürü	16	36	38
Üretim müdürü	18	41	57
Toplam	44	100	55

Anketi cevaplayanlardan % 23'ü firma sahibi, % 36'sıfabrika müdürü ve % 41'i ise üretim müdürü olarak görev yaptıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte anketi cevaplayanların pozisyonların buldukları sürenin ortalaması 55 ay (4 yıl 7 ay) olarak belirlenmiştir. Bu süre anketi cevaplayanların 2009 teşvik paketinin açıklandığı zaman firmalarının karar mekanizmalarında olduğunu ve kuruluş yeri kararlarında rol oynadığını göstermektedir. Anketi cevaplayanların teşvik paketi açıklandığında karar mekanizmasında yer alması, kuruluş yeri seçim kararında etkin rol oynaması çalışmanın sonuçlarının güvenilirliğine etki eden bir faktördür.

Tablo 2:İşletmelerin Çalışan Personel Sayısına Göre Dağılımı

Çalışan Personel Sayısı	Frekans	Yüzde
1-9	0	0
9-49	16	37
50-250	27	63
250 ve üzeri	0	0
Toplam	43	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi uygulamaya katılan işletmelerin %37'si 9-49, %63'ü 50-250 arası personel çalıştırmaktadır. Anket uygulanan işletmelerKOSGEB'inyayınlanmış olduğu işletmelerin büyüklük ölçülerine göre %37'si küçük işletme, %63'ü de orta ölçekli işletme niteliğindedir.

Tablo 3:İşletmelerin Faaliyette Buldukları Sektöre Göre Dağılımı

Sektörel Dağılım	Frekans	Yüzde
Tekstil	15	34
Metal Ürünleri ve Makine	13	29
İnşaat	7	16
Orman Ürünleri	6	14
Gıda	3	7
Toplam	44	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi ankete katılan 44 firmadan %34'ü Tekstil, %29'u Metal Ürünleri ve Makine%16'sı İnşaat , %14'ü Orman Ürünleri ve %7'si Gıda sektöründe imalatçı olarak yer almaktadırlar.

B. ARAŞTIRMAYA KATILANLARIN KURULUŞ YERİ SEÇİM KARARINDA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURDUKLARI FAKTÖRLERE YÖNELİK YARGILARA KATILIM DÜZEYLERİ

Tablo 4:Üst düzey yöneticilerinin kuruluş yeri secim kararında göz önünde bulundurdıkları faktörlere yönelik yargılara katılım yüzdeleri.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Standart Sapma
İstanbul ve Ankara gibi iki metropole yakın olmak kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	2,3%	0 %	0 %	52,3%	45,5%	4,39	0,72
Arazi fiyatlarının ve bulunabilirliği kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	6,8%	2,3%	0 %	52,3%	38,6%	4,14	1,04
İş gücüne yakınlık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	6,8%	0 %	6,8%	45,5%	40,9%	4,14	1,04
Ulaştırma imkânlarındaki kolaylık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	6,8%	9,1%	0 %	25 %	59,1%	4,20	1,24
Yan sanayilere olan yakınlık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	4,5%	4,5%	9,1%	50 %	27,3%	3,95	1,01
Bölgenin (Düzce'nin) gelecekte genişleme olanağına olan inanç kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	13,6%	2,3%	9,1%	63,6%	11,4%	3,57	1,16
Hammaddeye yakınlık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	2,3%	11,4%	15,9%	47,7%	22,7%	3,77	1,00
Pazara yakınlık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	6,8%	20,5%	9,1%	54,5%	9,1%	3,39	1,12
Teknik personel sağlama kolaylığı kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	2,3%	18,2%	18,2%	45,5%	15,9%	3,55	1,04
Aynı konuda üretim yapan imalatçı kuruluşların deneyimleri kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	9,1%	13,6%	15,9%	40,9%	20,5%	3,50	1,22
Enerji ve su kaynaklarına yakınlık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	6,8%	11,4%	22,7%	52,3%	6,8%	3,41	1,01

Tablo 4'ün devamı

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Standart Sapma
Sermaye olanaklarının yeterliliği kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	2,3%	18,2%	22,7%	38,6%	18,2%	3,52	1,06
Pazar payı kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	6,8%	18,2%	20,5%	45,5%	9,1%	3,32	1,09
İklim koşulları kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	18,2%	25 %	2,3%	50%	4,5%	2,98	1,30
Toplumun tutumu kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	9,1%	20,5%	18,2%	52,2%	0 %	3,14	1,04
İşletmenin bulunduğu yerdeki atıkların atılmasına yönelik kolaylıklar kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	15,9%	13,6%	20,5%	34,1%	15,9%	3,20	1,32
İdari personel sağlama kolaylığı kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	2,3%	38,6%	15,9%	29,5%	13,6%	3,14	1,15
Limanlara (örn: Kdz. Ereğli limanı) yakınlık kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	20,5%	20,5%	20,5%	29,5%	9,1%	2,86	1,30
Üniversite ve diğer eğitim kurumları ile ilişkilerin düzeyi kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	9,1%	43,2%	20,5%	20,5%	6,8%	2,73	1,10
Sendikali iş gücünün varlığı kuruluş yeri seçiminde etkilidir.	31,8%	31,8%	18,2%	13,6%	0 %	2,14	1,04

İşletmelerin kuruluş yeri seçiminde en etkili gördükleri faktörler şu şekilde belirlenmiştir. Ankete katılan firmalar *İstanbul ve Ankara gibi iki metropole yakın olmak* yönündeki yargıya % 97,70 oranında katılım gerçekleştirmişlerdir. *Arazi fiyatlarının ve bulunabilirliği* yönündeki yargıya katılım oranı ise % 90,90 olarak gerçekleşmiştir. *İş gücüne yakınlık* yargısına katılım %86,40 olarak gerçekleşmiştir. *Ulaştırma imkânlarındaki kolaylığın* kuruluş yeri kararındaki etkisine yönelik yargıya katılım oranı %84,10 olarak gerçekleşmiştir. *Yan sanayilere olan yakınlık* yargısına firmalar tarafından katılım oranı %77,70 olarak gerçekleştirilmiştir. %75 katılım oranı ile *Bölgenin (Düzce'nin) gelecekte genişleme olanağına olan inanç* firmalar tarafından önemli bir faktör olarak belirlenmiştir. *Hammaddeye yakınlık* yargısının kuruluş yerine etkisi olduğuna yönelik yargıya katılım oranı %70,40 olarak gerçekleşmiştir. Kuruluş yeri kararlarında firmaların en etkili faktörler olarak Düzce'nin coğrafi konumu öne çıkmaktadır. Ayrıca genel anlamda personel bulabilme imkanının ve arazi fiyatları ve arazi bulabilme imkanı diğer ön plana çıkan faktörler olarak dikkat çekmektedir. İşletmelerin kuruluş yeri seçiminde etkisinin olmadığına inandıkları faktörler ise şu

şekilde belirlenmiştir. Ankete katılan firmalar % 63,30 oran ile *Sendikali işgücünün varlığının* kuruluş yeri kararına etkisinin olduğuna yönelik yargıya katılmadıklarını belirtmişlerdir. *Üniversite ve diğer eğitim kurumları ile ilişkilerin düzeyine* yönelik yargıya firmalar % 52,30 oranında katılmadıklarını belirtmişlerdir. *Kdz. Ereğli Limanına yakınlığın* kuruluş yeri kararına etkisine yönelik yargıya ise katılmıyorum % 41 oranında gerçekleşmiştir. *İklim koşullarının* kuruluş yerine etkisine yönelik yargıya katılım %41 - %38,60 gibi az bir farkla katılmıyorum yönünde gerçekleşmiştir.

C. DEVLET YATIRIM YARDIMLARININ İŞLETMELERİN KURULUŞ YERİ KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK YARGILARA KATILIM DÜZEYİ

Bölgesel düzeyde uygulanan devlet yatırım yardımlarının işletmelerin kuruluş yeri seçim kararlarına etkisini ölçmeye yönelik ankette 5yargı cümlesi yöneltmiştir. Çalışmaya katılan işletmelerin yargılara katılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo5: Üst düzey yöneticilerin kuruluş yeri kararında teşvik kapsamında 1. Bölge için uygulanan devlet desteğini göz önünde bulundurdıklarına yönelik yargılara katılım düzeyleri.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama (Mean)	Standart Sapma
<i>Teşvik kapsamında 1. Bölge için uygulanan vergi indirimi kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	6,8 %	0 %	6,8 %	25 %	61,4 %	4,34	1,09
<i>Teşvik kapsamında 1. Bölge için uygulanan sigorta primi işveren hissesi desteği kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	6,8 %	0 %	9,1 %	18,2 %	65,9 %	4,36	1,12
<i>Teşvik kapsamında 1. Bölge için uygulanan KDV istisnası kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	6,8 %	4,5 %	9,1 %	31,8 %	47,7 %	4,09	1,17
<i>Teşvik kapsamında 1. Bölge için uygulanan yatırım yeri tahsisi kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	6,8 %	2,3 %	13,6 %	36,4 %	40,9 %	4,02	1,13
<i>Teşvik kapsamında 1. Bölge için uygulanan gümrük vergisi muafiyeti kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	6,8 %	4,5 %	22,7 %	25 %	40,9 %	3,88	1,20

Anket sonuçlarına göre; *Vergi indirimi kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına katılım oranı %86,40 olarak gerçekleşmiştir. Bu yargıya katılmayanların ve kararsızların oranı ise % 6,8'dir. Diğer yargı ise *Sigorta primi işveren hissesi desteği kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısıdır. Firmaların bu yargıya katılım

oranı da yüksek bir oranda katılıyorum şeklinde % 84,10 olarak gerçekleşmiştir. Katılmıyorum diyenlerin yüzdesi 6,8 olurken kararsızların oranı ise % 9,1'dir. *KDV istisnası kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına katılım oranı % 79,50 olarak belirlenmiştir. Bu yargıya katılmayanların oranı % 11,30 ve kararsız kalan firmalar ise toplam firmaların % 9,10'unu oluşturmaktadır. *Yatırım yeri tahsisi kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına ankete katılan firmaların katılım oranı % 77,30 olmuştur. Bu yargıya katılmayanlar toplam firmaların % 9,10'unu oluştururken kararsız kalan firmaların oranı % 13,6'dır. *Gümrük vergisi muafiyeti kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısının kuruluş yeri seçimine etkisi olduğuna katılım oranı % 65,90 olurken, katılmıyorum diyenler %11,90'luk bir kesimi teşkil etmektedirler. Kararsız kalan firmalar ise toplam firmaların % 22,70'ini oluşturmaktadır.

Teşvik kapsamında devlet tarafından desteklenen bir diğer husus ise uluslararası rekabet gücünü artıracak ve teknoloji ile araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirme. Bu kapsamda uygulanan devlet yatırım yardımlarının işletmelerin kuruluş yeri seçim kararlarına etkisini ölçmeye yönelik ankette 5 yargı cümlesi yöneltilmiştir. Çalışmaya katılan işletmelerin yargılara katılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Üst düzey yöneticilerin kuruluş yeri kararında Teşvik kapsamında büyük ölçekli yatırımlar için uygulanan devlet desteğini göz önünde bulundurdıklarına yönelik yargılara katılım düzeyleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama (Mean)	Standart Sapma
<i>Teşvik kapsamında büyük ölçekli yatırımlar için uygulanan vergi indirimi kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	20,5%	4,5%	18,2%	15,9%	40,9%	3,52	1,56
<i>Teşvik kapsamında büyük ölçekli yatırımlar için uygulanan sigorta primi işveren hissesi desteği kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	18,2%	6,8%	15,9%	15,9%	43,2%	3,59	1,54
<i>Teşvik kapsamında büyük ölçekli yatırımlar için uygulanan yatırım yeri tahsisi kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	15,9%	9,1%	22,7%	18,2%	34,1%	3,45	1,45
<i>Teşvik kapsamında büyük ölçekli yatırımlar için uygulanan KDV istisnası kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	18,2%	6,8%	15,9%	22,7%	36,4%	3,52	1,50
<i>Teşvik kapsamında büyük ölçekli yatırımlar için uygulanan gümrük vergisi muafiyeti kuruluş yeri seçiminde etkilidir.</i>	20,9%	4,7%	27,9%	7%	39,5%	3,39	1,56

Anket sonuçlarına göre; *vergi indirimi kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına katılım oranı % 56,80 olarak gerçekleşmiştir. Bu yargıya katılmayanların

oranı % 25 ve kararsızların oranı % 18,20'dir. Diğer yargı ise *sigorta primi işveren hissesi desteği kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısıdır. Firmaların bu yargıya katılım oranı % 59,10 olarak gerçekleşmiştir. Bu yargıya katılmıyorum diyenlerin oranı % 25 olurken kararsızların oranı ise % 15,90'dır. Büyük ölçekli yatırımlara yönelik *uygulanmış KDV istisnası kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına katılım oranı % 59,10 olarak belirlenmiştir. Bu yargıya katılmayanların oranı % 25 ve kararsız kalan firmalar ise toplam firmaların % 15,90'ını oluşturmaktadır. *Uygulanmış yatırım yeri tahsisini kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına ankete katılan firmaların katılım oranı % 52,30 olmuştur. Bu yargıya katılmayanlar toplam firmaların % 25'ini oluştururken kararsız kalan firmaların oranı % 22,70'dir. *Gümrük vergisi muafiyeti kuruluş yeri seçiminde etkilidir* yargısına katılım oranı % 46,50 olurken, katılmıyorum diyenler %25,60'luk bir kesimi teşkil etmektedirler. Kararsız kalan firmalar ise toplam firmaların % 27,90'ını oluşturmaktadır.

Ankette firmalara yöneltilen bir diğer soru ise tablo 7'de sonuçları ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 7:Düzce'ye gelen firmaların teşvik kapsamında aynı bölgede yer alan illerden Düzce'yi kuruluş yeri olarak seçmelerinin nedenleri

Teşvik kapsamında aynı bölgede yer alan illerden Düzce'yi seçmenizin ana nedenleri nelerdir?						
Lojistik imkanların varlığı	Düzce'nin coğrafik konumu	Pazar bölgesine olan yakınlık	Çevresel faktörlerin uygunluğu	İşgücü bulmanın kolaylığı	Aynı konuda üretim yapan işletmelerin olumlu düşünceleri	Toplumun olumlu tutumu
61,40%	47,70%	43,20%	31,80%	27,30%	18,20%	11,40%

Tablo 7'e göre firmaların %61,40'ı gibi büyük bir çoğunluğu lojistik imkanların varlığının kuruluş yeri kararında etkili olduğunu düşünmektedir. Bölgenin coğrafik konumu ile pazar bölgesine yakınlık ise firmaların yarıya yakını tarafından önemli bulunmaktadır. İklim koşulları, kamu kurum ve kuruluşları ile ilişkiler gibi çevresel etkenler ile işgücü bulmanın kolaylığı kuruluş yeri kararında nispeten daha az öneme sahiptir. Aynı konuda üretim yapan firmaların bölge ile ilgili olumlu düşünceleri ile bölgede yerleşik toplumun tutumu kuruluş yeri kararında etkisi nispeten daha az olan faktörler olarak ankete katılanlarca belirtilmiştir.

Tablo 8: Düzce'nin kuruluş yeri olarak doğru karar olduğuna katılım oranı.

Düzce'ye gelerek kuruluş yeri seçiminde doğru karar verdiğiniz fikrine katılıyor musunuz?				
<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>
% 6,82	% 9,09	% 20,01	% 27,72	% 36,36

Ankette bir diğer yargı Düzce'yi kuruluş yeri olarak seçen firmaların bu kararlarının doğru olup olmadığı düşüncesini belirlemeye yöneliktir. Çalışmaya katılan 44 firmadan Düzce'ye gelerek kuruluş yeri konusunda doğru karar verdiğini düşünen firmaların oranı % 64,08 gibi yüksek bir oran çıkmaktadır. Kararsız kalanların oranı ise %20,01 gibi azımsanamayacak bir orandır. Yani her 5 firmadan biri kararsız kalmıştır. Düzce'yi kuruluş yeri olarak seçenlerden yanlış karar verdiklerini düşünenlerin oranı ise %15,91 olarak belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuruluş yeri seçimi işletmeler için kritik öneme sahiptir. Kuruluş yeri seçiminde birçok faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Devlet teşvikleri bu faktörler içinde önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada kuruluş yeri seçimine etki eden faktörler ve bu faktörler arasında özellikle devlet teşviklerinin işletmelerin kuruluş yeri seçim kararlarına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Düzce İli imalat sanayi işletmelerine yönelik anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Düzce'de faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin kuruluş yeri seçimini etkileyen genel faktörler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Coğrafi konum;Düzce'nin ana ulaşım arterleri üzerinde olması, İstanbul ve Ankara gibi Türkiye'nin iki büyük kentine yakın olması imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların üretimleri öncesinde ve sonrasında gerekli olan girdi ve çıktılarının lojistiği konusunda kolaylık sağladığı ve bunun da kuruluş yeri kararlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Coğrafi konumun sağladığı hammaddeye yakınlık işletmelerin kuruluş yeri seçim kararlarında önemli bir etken olarak belirlenmiştir.

Uygun iş gücü ortamı; Düzce'yi kuruluş yeri olarak seçen firmalar teknik personel sağlama açısından Düzce'nin uygun bir yer olduğunu, buna karşın idari personel sağlama konusunda aynı düşünce içinde olmadıkları belirtmişlerdir. Firmaların orta ve üst düzey personelinin bölge dışından, alt kademe mavi yakalı personelini bölgeden temin ettiği sonucu çıkmaktadır.

Arazi fiyatlarının uygunluğu ve arazi bulabilme imkanının fazlalığı; İşletmeleri Düzce'ye çeken bir başka neden olarak arazi fiyatlarının uygunluğu ve arazi bulabilme imkanının fazlalığı ön plan çıkmaktadır. Özellikle Düzce'de yer alan firmaların organize sanayi bölgelerinde yoğunlukla bulunması ve devletin organize sanayilere yönelik teşviklerinin bulunması Düzce'ye gelen firmaların bu kararlarında arazi fiyatlarının ve bulunabilirliğinin etkili olduğunu göstermektedir.

Pazara Yakınlık; Düzce'nin Türkiye'nin büyük pazar bölgelerine yakın olması, bu yakınlık sayesinde taşıma maliyetlerinde önemli avantajlar sağlama imkanı işletmelerin kuruluş yeri kararında önemli bir etken olarak belirlenmiştir.

Tedarikçilere ve kaynaklara yakınlık; taşıma maliyetlerinden önemli avantaj elde etmeyi sağlayan yan sanayilere ve tedarikçilere yakınlık işletmeleri Düzce'ye çeken önemli bir etken olarak belirlenmiştir.

Firmaların kuruluş yeri kararlarında *düşük etkiye sahip olarak belirledikleri etkenler* ise aşağıdaki gibidir.

Bu etkenlerden en yüksek oranlı olanı **sendikalı iş gücünün varlığıdır**. İşletmeler büyük çoğunlukla sendikalı iş gücünün varlığının kuruluş yeri kararlarında etkili olmadığı belirtmişlerdir.

Bölgede yer alan üniversite ve diğer **eğitim kurumları ile olan ilişkilerin düzeyinin** kuruluş yeri kararlarında etkili olduğu yönündeki yargıya işletmeler büyük çoğunlukla katılmadıklarını belirtmiştir.

Sektörden sektöre farklılıklar göstermekle birlikte **iklim koşulları** firmaların kuruluş yeri kararında nispeten daha az etkili olduğu belirlenmiştir. Özellikle iklim şartlarından etkilenen firmaların önemseydiği iklim koşulları Düzce İl'inde az bir öneme sahiptir.

Düzce'de faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin kuruluş yeri seçimini etkileyen genel faktörlerin haricinde teşviklerin kuruluş yeri seçim kararına etkisi üzerinde önemli bulgulara ulaşılmıştır. Anketi katılan işletmeler, genel olarak teşvik paketi kapsamında uygulanan teşviklerin kuruluş yeri kararında etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Teşvikler konusu iki ayrı kapsamda ele alınmıştır. Bunlardan biri bölgesel teşvikler olup diğeri ise büyük ölçekli yatırımlara yönelik teşviklerdir. Özellikle bölgesel teşviklerin firmaların kuruluş yeri kararlarında etkili olduğu görülmektedir. Büyük ölçekli teşvikler ise kuruluş yeri kararında etkili olmakla beraber bölgesel teşviklere göre daha az önemli görülmektedir.

Bölgesel teşviklerin kuruluş yeri seçimi kararına etkisini ölçmeye yönelik yöneltilen beş yargıya da katılım yüksek oranda gerçekleşmiştir. Yapılan analizler sonucunda Düzce'de faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin kuruluş yeri seçimini etkileyen teşvik faktörleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Sigorta primi işveren hissesi desteği ve vergi indirimi olarak bölgeye sunulan teşvikler çalışmaya katılan firmaların %85'i tarafından kuruluş yeri kararına etki eden önemli bir faktör olarak belirlenmiştir.

Yatırım yeri tahsisi kuruluş yeri seçim kararına etki eden diğer bir önemli faktör olarak belirlenmiştir. Arazi fiyatları ve bulunabilirliğine yönelik yargı ile bağlantılı olarak düşünüldüğü takdirde devletin uygulamış olduğu yatırım yeri tahsisi teşviki kuruluş yeri kararında önemli bir faktör olarak belirlenmiştir.

KDV istisnası teşviki de firmaların kuruluş yeri kararlarında etkileyen bir faktör olarak belirlenmiştir.

Bölgesel teşvikler kapsamında nispeten daha az etkiye sahip faktör olarak **gümrük vergisi muafiyeti** belirlenmiştir. Bölgeye gelen firmaların daha çok üretimlerini Düzce’de yaparak diğer bütün işlemlerini (ihracat, satış vb.) merkezleri üzerinden yapması gümrük vergisi muafiyetinin kuruluş yeri kararında etkisini nispeten azaltan bir etki oluşturmuştur.

Teşvik paketlerinde bölgesel gelişmişlik farklılıklarını giderme amacı, bu çalışma ile Düzce bölgesi için yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Teşvikler kapsamında Düzce’ye gelen firmaların çokluğu ve araştırmanın sonuçları teşvik paketlerinin bölgeler arası gelişmişlik düzeyini gidermekteki amacının olumlu sonuçlandırığının birer göstergesidir.

Diğer bir teşvik türü ise uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirme amacıyla büyük ölçekli yatırımlara sunulan teşviktir. Ankete katılan firmalarca bu kapsamda sunulan; sigorta primi işveren hissesi desteği, vergi indirimi, yatırım yeri tahsisi, KDV istisnası ve gümrük vergisi muafiyetine yönelik devlet yardımı kuruluş yeri kararında etkili görülmektedir. Fakat söz konusu yargılara katılım yüzdeleri bölgesel teşviklere nazaran daha düşük gerçekleşmiştir. Bölgesel teşvikler ile büyük ölçekli yatırımlara yönelik yapılan teşviklerin birlikte değerlendirilmesi sonucu Düzce İl’ine kurulum yapan firmaların teşvikler çerçevesinde düşünüldüğü zaman büyük ölçekli yatırımlar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda kuruluş yeri kararına etki eden en önemli faktörler olarak ulaştırma imkanlarının kolaylığı, İstanbul ve Ankara’ya yakınlık, hammaddeye yakınlık, yan sanayilere yakınlık gibi lojistik ve Düzce’nin coğrafik konumu ile ilişkili faktörler ön plana çıkmaktadır. Genel bir değerlendirme olarak tablo 8’in sonuçları da bunu desteklemektedir. Son bir değerlendirme de Düzce’yi kuruluş yeri olarak seçen firmaların kararlarını doğru olarak değerlendirdikleri yönündedir. Çalışmaya katılan firmaların % 64,08’i kararları konusunda olumlu düşünceye sahiptir. % 20,1 gibi bir oran kararsız kalmıştır. Kuruluş yeri konusunda Düzce’ye gelerek yanlış karar verdiğini düşünenlerin oranı % 15,91 olarak belirlenmiştir. Bu noktada kararsızların ve olumsuz düşünceye sahip firmaların olumlu düşüncelere sahip olmasını sağlamak önemlidir. *“Aynı konuda üretim yapan imalatçı kuruluşların deneyimleri kuruluş yeri seçiminde etkilidir.”* yargısı ankete katılan firmalara yöneltilmiştir. Bu yargıya katılım oranı % 61,40 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran neden Düzce’de yerleşik firmaların olumlu düşüncelere sahip olması için çaba sarf edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışma sonucuna göre Düzce’ye uygulanan teşviklerin kuruluş yeri kararında etkili olduğu ve teşviklerin kapsamının genişletilmesi ve devamlılığının sağlanması bölge bürokratları ve siyasilerinin üzerinde durması gereken konulardan biri olarak belirlenmiştir. Düzce’ye gelen firmalardan önemli bir kısmı Düzce’nin lojistik imkanları sebebiyle bölgeye geldiğini belirtmiştir. Bu kapsamda Düzce’nin ana ulaşım arterleri üzerinde bulunmasından da yararlanılarak kenti bölgenin lojistik

üstü haline getirmek birçok firmanın da Düzce'yi kuruluş yeri olarak seçmesine neden olacaktır. Çalışma sonuçlarına göre diğer bir öneri ise iş gücü konusundadır. Bölgedeki yerleşik firmaların kuruluş yeri olarak Düzce'yi seçmesinin nedenlerinden biri de teknik iş gücü bulmanın kolaylığı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Düzce'de yer alan firmaların sektörleri ve iş alanları belirlenerek bu alanlara yönelik meslek edindirme kursları ile söz konusu iş gücünün Düzce'de artırılması sağlanarak firmalar açısından Düzce cazip hale getirilmelidir. İşgücü ile birlikte bölgede yer alan yan sanayi kuruluşları diğer firmalara hizmet eden iş kollarına göre belirlenmeli ve bu yönde bir planlama ile Düzce'ye gelecek olan firmaların yan sanayi ihtiyaçları giderilerek kuruluş yeri seçiminde Düzce'nin bir adım önde olması sağlanmalıdır. Çalışma sonuçlarından çıkan diğer bir faktör ise arazi fiyatları ve arazinin bulunabilirliği kuruluş yeri kararında etkili olduğudur. Firmalara yönelik arazi tahsisi organize sanayi bölgelerinin geliştirilmesi ile mümkün olabileceği gibi söz konusu organize sanayi bölgelerinin alt yapısının hazır olması firmaları cezbeden bir başka unsurdur. Kuruluş yeri konusunda son öneri ise atıkların atılmasına yönelik kolaylıkların firmaları kuruluş yeri konusunda etkilediğine yöneliktir. Anket sonuçlarına göre nispeten daha az anlamlı çıkan bu sonuç özellikle yüz yüze gerçekleştirilen anketler sırasında firmalar ve kamu kurumları yetkilileri tarafından önemli olduğu dile getirilmiştir. Bilhassa İSKİ'nin Düzce'yi su havzası olarak belirlemesi birçok firmanın bölgeyi kuruluş yeri olarak seçmemesinin nedeni olmaktadır.

İleride yapılacak çalışmalar açısından Düzce'de genel olarak bir değerlendirme niteliğinde olan bu çalışmadan faydalanılarak sektörel bazda kuruluş yerini etkileyen faktörlerin neler olduğu ve Düzce'yi hangi sektörden firmaların çoğunlukla tercih ettiği ve bu tercih sebeplerinin neler olduğu ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Ozan;ÇAĞLAR, Esen (2012), “Yeni Teşvik Paketi Üzerine Bir Değerlendirme”,Tepav, N201221, İnternet Adresi: http://www.tepav.org.tr/upload/files/1334047274-0.Yeni_Tesvik_Paketi_Uzerine_Bir_Degerlendirme.pdf, Erişim Tarihi: 03.11.2012
- AYTEKİN, Alper;KAYGIN, Bülent (2005),“Bilgisayar Destekli İşletme Kuruluş Yeri Seçimi”, Gazi Üni., Orman Fak. Dergisi-Kastamonu, Cilt:5, No:2, 213-226
- BİRSEL, Aslı;CERİT,Güldem (2009), “Lojistik İşletmelerinin Kuruluş Yeri Seçiminde Arazi Faktörü”, İzmir Ulaşım Sempozyumu Bildiriler, İnternet Adresi: http://ius.imoizmir.org.tr/ius_bildiriler/43_k29_ius_birsel_cerit.pdf, Erişim Tarihi: 11.11.2012

- DEMİRDÖĞEN, Osman;BİLGİLİ, Bilsen (2004), “Organize Sanayi Bölgeleri İçin Yer Seçimi Kararlarını Etkileyen Faktörler: Erzurum Örneği”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 305-324, İnternet Adresi: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/view/136/131>, Erişim Tarihi: 15.12.2012
- Ekonomi Bakanlığı, İnternet Adresi <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EE7EE7B1-D8D3-8566-45201CE77E5F0FDD>, Erişim Tarihi: 12.11.2012
- GÖK, Rukiye (2011); “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarına Uygulanan Vergisel Teşviklerin Türkiye Özelinde Değerlendirilmesi”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 357, 161-174
- HARDİNG,Torfinn;JAVORCİK, Beta (2010), “RollouttheRedCarpetandTheyWillCome: InvestmentPromotionand FDI Inflows”, TheUniversity of Warwick, WorkingPaper Series No:18, 1-40
- KIZGIN, Yıldray (2009), “Tüketicilerin Kredi Kartı Marka Tercih Nedenlerinin Kümeleme Analizi İle İncelenmesi: Muğla Örneği” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, 93-110
- KOBU, Bülent (2010), Üretim Yönetimi, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul
- KOCATEPE, Hamza (2007), “Devlet Yardımlarının Firmaların Rekabet Gücü Üzerine Etkisi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1-196.
- KORKUT, Derya Sevim;DOĞAN, Ahmet Muhlis;BEKAR, İlter (2010),“Kuruluş Yeri Seçimini Etkileyen Faktörlerin Düzce İli Açısından Değerlendirilmesi”, Düzce ÜniversitesiOrmanlık Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, 32-39
- KRAJEWSKİ Lee J., RİTZMAN Larry P., MALHOTRA Manoj K., (2013) “Üretim Yönetimi, “Süreçleri ve Tedarik Zinciri”, Çeviri editörü: S. BİRGÜN,9. Basımdan Çeviri, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- MUCUK, İsmet (2011), Modern İşletmecilik, 17. Baskı Türkmen Kitabevi, İstanbul
- METE, Mustafa (2008), “Gaziantep Organize Sanayi Bölgesindeki İşletmelerde Kuruluş Yeri Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal BilimlerEnsti. İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1-53
- NACHUM,Lilach; WYMBS, Cliff (2002), “Firm-specificattributesandmnelocationchoices: Financial andprofessional service

fditoNewyorkandLondon”, ESRC Centrefor Business Research, Uni. of Cambridge WorkingPaper No. 223, 1-53

ŞAHAN, Özgür (2010), “Vergi Teşviklerinin Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırım Kararları Üzerindeki Etkilerinin Analizi ve Değerlendirilmesi” Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 1-420

Technical Note Ten, FacilityLocation (2003), İnternet Adresi: http://www.ateneonline.it/chase2e/studenti/tn/6184-7_tn10.pdf, Erişim Tarihi: 09.01.2013

USTASÜLEYMAN, Talha; PERÇİN, Selçuk (2007), “Analitik Ağ Süreci Yaklaşımıyla Kuruluş Yeri Seçimi”, Gazi Üni.,İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Sayı: 3, 37-55, İnternet Adresi: <http://iibfdergisi.gazi.edu.tr/index.php/iibfdergisi/article/view/130/121>, Erişim Tarihi: 23.10.2012

ÜNAL, Ömer (2009), “Yeni Teşvik Paketi ve Destekler”, Eylül, 196-204 İnternet Adresi: http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarraporlar/çerçeve_dergisi_52_30.pdf, Erişim Tarihi: 07.12.2012

Yeni Yatırım Teşvik Sistemi 1.Yıl Uygulama Sonuçları (Eylül, 2012), Haz. Müst.,Teşvik ve Uygulama Gen. Müd., İnternet Adresi:http://www.ekonomi.gov.tr/upload/F02C8DF0-D8D3-8566-4520B8CDEE898449/birinci_yil_uygulama_sonuclari.pdf

YILDIZ, A. Aziz (2011), “İstihdamın Geliştirilmesi Bağlamında Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında 2006 ve 2009 Kararlarının ve İstihdamı Teşvik Paketlerinin Şanlıurfa İlinde Ortaya Çıkardığı Sonuçların Değerlendirilmesi” Gazi Üni. Sosyal Bilimler Enst., Çalışma Ekonomisi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, 1-224

YILDIZ, Feyyaz; TOPAL, Yusuf; KÜÇÜKKAHRAMAN, Burak, (2012), “Sanayi İşletmelerine Verilen Teşviklerin “TMS 20: Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması” Standartı Işığında İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi” Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, 295-312